

Гончаренко Л.А.*

**ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ «МЕТАПЛАН»
У ВИКЛАДАННІ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ
ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ**

У статті обґрунтовано доцільність та висвітлено можливості, які дає використання методу «Метаплан» у профільному навчанні, зокрема гуманітарних дисциплін.

Сучасна система освіти перебуває в постійному пошуку ефективних підходів до навчання й виховання учнів. Зараз активно впроваджуються в школах різні сучасні технології навчання, серед них популярними є комп'ютерні, проектні, особистісно орієнтовані тощо; широкого розповсюдження набуває медіаосвіта. Грамотне застосування вчителем у навчально-виховному процесі тієї чи іншої технології сприяє розвитку в учнів різних компетенцій, необхідних для повноцінного функціонування в межах сучасного суспільства.

Поряд із технологіями навчання вчителі на своїх уроках постійно використовують різноманітні інтерактивні методи, що дозволяють формувати в школярів критичне мислення, творчість, ініціативність, забезпечують сприятливі умови для кращого засвоєння матеріалу. Серед таких методів заслуговує на увагу метод «Метаплан», який можна вплатити в структуру будь-якого уроку, зокрема й під час викладання гуманітарних дисциплін. Особливо ефективним, на нашу думку, даний метод буде в профільній школі, адже він сприятиме вихованню особистостей мислячих, творчих, ініціативних, орієнтованих на професію, конкурентних на ринку праці.

«Метаплан» як метод був розроблений у кінці 70-80-х років ХХ століття доктором Веблером із Білефельдського університету (Німеччина) з метою підвищення ефективності групових дискусій. Даний метод є альтернативою мозкового штурму, який активно використовувався й використовується як у педагогічній діяльності, так і під час тренінгів, що проводяться з метою оптимізації роботи будь-якого підприємства. Первинне його призначення – ділове планування. Проте сьогодні його все частіше починають використовувати в освітніх системах різних країн.

Даний метод буде ефективним і під час викладання гуманітарних дисциплін у навчальних закладах із профільною диференціацією, адже він дає можливість не лише провести дискусію, а й візуально зобразити її перебіг, що, у свою чергу, актуалізує навчальний процес. Таким чином, «Метаплан» – це

* © Гончаренко Л.А.

ІННОВАЦІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

ілюстрація дискусії на задану тему. Його можна використовувати під час визначення проблеми, створення аспектів та аргументів, пошуку підтримки, для обговорення суперечливих, важливих справ, для вирішення конфліктів тощо. Головне завдання цієї техніки не полягає в тому, щоб показати, хто правий, а в тому, щоб побачити якнайбільше аспектів даної проблеми.

Профільне навчання – вид диференційованого навчання, який передбачає врахування освітніх потреб, нахилів, здібностей учнів; створення умов для навчання старшокласників відповідно до їхнього професійного самовизначення, що забезпечується за рахунок змін у цілях, змісті, структурі та організації навчального процесу. В умовах даного навчання відбувається поглиблення знань із предмета, тому вищезазначений метод варто застосовувати в закладах із філологічним напрямом профільного навчання.

Переваги методу в тому, що за допомогою нього візуалізується процес обговорення теми на всіх його етапах. Разом із цим, «Метаплан» сприяє актуалізації навчання, бо учасники мають можливість більше взаємодіяти один з одним під час дискусії. Застосування даного методу під час профільного навчання дає можливість педагогу-словеснику продумати дискусію заздалегідь і спрямувати її на необхідний результат. Даний метод доцільно проводити на уроках української літератури під час закріплення знань із теми, розділу, це надасть можливість учителю побачити рівень володіння школярами навчальним матеріалом.

На даний час існує декілька варіантів проведення «Метаплану», ми зупинимося на одному з них. Цей метод проводиться в декілька етапів.

Першим етапом роботи є визначення проблеми. Як правило її подає вчитель, тобто він визначає напрямок дискусії. Це дуже важливо, адже педагог-словесник має підібрати для обговорення саме таку тему, щоб учні були вже обізнані в питанні, з якого планується дискусія. Це дасть можливість вийти на конструктивне рішення проблеми, систематизувати й поглибити знання. Також, добираючи тему, учителю, який викладає гуманітарні дисципліни варто сформулювати її так, щоб усі учасники бажали працювати над пошуком шляхів розв'язання проблеми. Може скластися ситуація, коли не всі бажать дискутувати з окресленої вчителем проблеми, тоді варто тему змінити, уточнити або запропонувати учням переформулювати її самим. Зазвичай така ситуація складається дуже рідко, тому педагог може сміливо обирати напрям обговорення.

На другому етапі відбувається формування мікрогруп. До

ІННОВАЦІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

складу кожної має входити від 4 до 6 осіб. Тут учитель має враховувати вигоди до групової роботи, тобто принципи об'єднання школярів у групи, групові ролі тощо.

На третьому проводиться сама дискусія, а її хід оформлюється у вигляді плакату, адже «Метаплан» – візуалізована дискусія. Відповідно, перед початком роботи вчителю треба підготувати необхідні матеріали, без яких неможливо проілюструвати хід обговорення. Отже, кожна мікрогрупа має отримати: один великий аркуш паперу (формат А-1); один кольоровий аркуш паперу формату А-4 (на ньому учасники запишуть тему дискусії); кольорові карточки у формі трикутників, кіл (по 10 шт.) та овалів (20 шт.) (карточки необхідно вирізати з паперу пастельних кольорів); приблизно 10 прямокутників, на яких учасники будуть записувати висновки (папір має бути іншого кольору); скоч або клей, кольорові фломастери, ножиці. Коли учасники отримали матеріали, педагог визначає час виконання завдання, наприклад, 45 хвилин. У зв'язку з тим, що на оформлення дискусії витрачається велика кількість часу, бажано роботу за на цим методом планувати на два спарені уроки. На першому – здійснюватиметься обговорення й оформлення дискусії у вигляді плакату в мікрогрупі, на другому – презентація результатів роботи перед класом, відповіді на запитання, висловлювання побажань та зауважень. Під час дискусії учасники виконують плакат за наступною схемою: зверху по середині на великому аркуші (формат А-1) клеїться кольоровий аркуш А-4 формату (його вирізують у будь-якій формі, наприклад, хмаринки), на якому записана проблема (тема) дискусії. Під ним учасники записують хід обговорення за такою схемою: ліворуч на плакаті пишуть – «Як є?» або «Що ми маємо зараз?» (з даної проблеми, який її сучасний стан). Під цим питанням учасники мікрогрупи мають наклеїти кольорові аркуші у формі, наприклад, трикутників, на яких записані відповіді на питання. Головна умова – на одному аркуші – одна ідея. Праворуч – «Як повинно бути?»/»До чого ми прагнемо?» Відповідно під ним наклеюються маленькі кольорові аркуші з відповідями, наприклад, у формі кіл. Далі на плакаті по середині має міститися напис: «Чому не є так?/ Як повинно бути?» Під ним відповіді на це питання, написані, наприклад, на аркушах у формі овалів. Ще нижче, по середині, міститься напис: «Висновки», під ним за аналогією наклеюються прямокутні аркуші. До речі, за необхідності висновки можна розділити на дві позиції: ліворуч – «Те, що від нас залежить» і праворуч – «Те, що від нас не залежить». Такий розподіл дає можливість учням усвідомити, що є деякі аспекти проблеми, які

вони можуть самостійно розв'язати, тому ми радимо по можливості розділяти висновки на дві частини.

Під час виконання завдання вчителю варто наголосити на тому, що всі написи на плакаті мають своє чітко визначене місце, а також на тому, що все, що записується на плакаті має бути узгоджено та прийнято усіма членами групи.

На четвертому етапі представники груп демонструють плакати, коментують написане, відповідають на запитання інших учасників, пояснюють незрозумілі фрагменти. У процесі обговорення можна змінювати плакат; записи на деяких карточках можна переформулювати по-іншому, змінити; карточки можна забирати або переносити до іншої сфери [2]. Під час роботи також можуть бути виділені різні групи ідей і визначені між ними зв'язки.

Після того як ураховані всі думки та структуровані «записи» на плакаті настає етап підбиття підсумків: учитель-словесник разом із групою збирає висновки з усіх плакатів, обговорює результати роботи команд. За необхідності, можна зробити спільні висновки з дискусії, тобто визначити загальний результат роботи.

Як і кожен метод «Метаплан» має й деякі недоліки, про які педагог, який запланував його використання, має обов'язково знати. Отже, даний метод варто застосовувати в групі, котра прагне знайти колективне рішення проблеми. За малої кількості учасників та недостатньої їхньої зацікавленості (мотивації) ефективність заняття знижується, бо не досягається відповідний рівень концентрації психічної енергії членів групи.

Головним недоліком методу можна назвати усне обговорення в мікрогрупах, під час якого може втрачатися багато корисної інформації. Тобто може бути сказано багато корисного щодо розв'язання проблеми, а записано не все, і під час колективної презентації результатів мовець може проговорити лише деякі аспекти.

Виникають і технічні проблеми, зокрема, записи на картках можуть бути нерозбірливими, суперечити один одному, не відповідати поставленому завданню тощо. Також учитель може відчувати проблеми з гіперактивними та нерішучими учасниками. Перших варто постійно контролювати й спрямовувати в русло дискусії, останніх постійно підбадьорювати та спонукати до висловлювань. Таким чином, успішність використання «Метаплану» залежить від організатора заняття, який, як правило, не є учасником робочої групи. Як зазначає Г.Ковальчук організатор – це кваліфікований, спеціально підготовлений викладач-консультант, який відповідає певним специфічним

вимогами: викликає довіру учасників роботи, вільно володіє способами психологічного впливу, не пригнічує учасників, використовує відповідні трансакції у спілкуванні з ними, не протиставляє себе групі, не залежить від її настроїв, достатньо володіє предметом розмови, адекватно використовує засоби у процесі роботи, дотримується правила конфіденційності. Викладач-організатор є тільки «аніматором», він забезпечує дотримання форми заняття та мало вникає в його зміст [1].

Перевагою «Метаплану» є те, що у процесі його проведення всі учасники мають можливість висловити власну думку, а іноді кілька разів. Це призводить до взаємодії, яка, у свою чергу, підвищує активність та ефективність обговорення. Також важливим є те, що структурування та візуалізація роботи сприяє концентрації уваги саме на меті дискусії. Під час такої роботи немає потреби вести записи. Даний метод дає змогу педагогам зосередитися на виробленні способів розв'язання проблеми. Разом із тим, «Метаплан» дозволяє серед учасників виявити творчих, активних, ініціативних учнів; допомагає несміливим розкрити свої здібності. Проведена в такий спосіб дискусія породжує ідеї, які в інших ситуаціях з'являються не часто. Під час проведення «Метаплану» виробляється колективне рішення. Висновки, зроблені учасниками, є результатом роботи всіх і кожного.

Отже, застосування описаного вище методу під час проведення уроків філологічного напрямку профільного навчання дає можливість значно підвищити викладання гуманітарних дисциплін та розвинути ключові компетенції учнів старших класів.

Література:

6. Ковальчук Г.О. Активізація навчання в економічній освіті // Доступний з <http://readbookz.com/books>.
7. Хвесеня Н.П. Методика преподавания экономических дисциплин: учебно-методический комплекс / Н. П. Хвесеня, М. В. Сакович. – Минск: БГУ, 2006. – С.60-61.